

Vesi on ruokajärjestelmän resilienssin perusta

5.5.2026

Viime aikoina on uutisoitu vesijohtoverkostojen ikääntymisestä ja ”liian alhaisesta” veden hinnasta. Vesi määrittää ruokajärjestelmän toimintakyvyn kaikilla tasoilla. Toimintavarma vesihuolto turvaa talousveden saatavuuden, alkutuotannon edellytykset, elintarviketeollisuuden prosessiveden, hygienian sekä jätevesien hallinnan. Vesihuollon toimintavarmuus on suoraan yhteydessä alueelliseen huoltovarmuuteen, tuotannon jatkuvuuteen ja riskinsietokykyyn. Uudistettu vesihuoltolaki täsmentää tätä lähtökohtaa korostamalla vesihuollon toimintavarmuutta ja yhteiskunnan kannalta välttämättömien palvelujen turvaamista (Kuntaliitto, 2026).

Etelä-Pohjanmaalla vesihuollon toimintavarmuudella on poikkeuksellisen vahva yhteys ruokajärjestelmään. Maatalouden ja elintarviketeollisuuden yhteenlaskettu osuus alueen kokonaistuotannosta on 21 prosenttia (Etelä-Pohjanmaan liitto, 2026). Maakunnassa tuotetaan merkittävä osuus Suomen ruoasta. Vesihuollon häiriöt heijastuvat tällaisessa tuotantorakenteessa nopeasti alkutuotantoon, jalostukseen, hygieniaan, eläinten hyvinvointiin ja toimitusvarmuuteen. Vesihuollon resilienssi on siten Etelä-Pohjanmaalla myös alueellisen ruokaturvan ja elinkeinojen jatkuvuuden kysymys.

Runsaista pohjavesivaroista huolimatta vesihuollon resilienssiin liittyvät kysymykset on Etelä-Pohjanmaallakin tärkeää pitää mielessä. Etelä-Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan ja Pohjanmaan vesihuollon keskitetty vedenhankinta ja jakelu on järjestetty pääosin jo 1970- ja 1980-luvuilla (Karlström ym., 2019). Vedenjakeluverkostot kattavat taajamien lisäksi jokivarsien nauhamaisen asuinrakenteen ja monilta osin maaseudun haja-asutusalueet. Vesihuollon toimintavarmuus perustuu alueella edelleen merkittävältä osin ikääntyvään infrastruktuuriin, jonka ylläpito hajautuneessa aluerakenteessa on vaativaa.

Verkostojen ikääntyminen näkyy käytännössä putkirikkoina, vedenjakelun katkoksina, paineenvaihteluina ja ajoittaisena veden laadun heikkenemisenä (Pantsu, 2026; Suomen ympäristökeskus, 2026). Huolena on, että ilman riittäviä investointeja putkirikkojen määrä kasvaa, mikä lisää riskejä talousveden laadulle ja vedenjakelun jatkuvuudelle. Vesijohtoverkostojen ylläpidon laiminlyönti voi johtaa katkoksien lisäksi tilanteisiin, joissa vesi muuttuu terveydelle vaaralliseksi tai jätevesiputkista pääsee haitta-aineita ympäristöön. Nämä vaikutukset heikentävät suoraan järjestelmän resilienssiä ja yleistä terveysturvallisuutta.

Kansalaisaloitteesta lainsäädännöksi

Suomessa vesihuoltoa koskeva sääntely vahvistui vuoden 2026 alussa voimaan tulleella lakiuudistuksella, jonka tavoitteena on turvata puhtaan juomaveden tuotanto ja jätevesien käsittely, lisätä vesihuollon suunnitelmallisuutta sekä varmistaa kuntien omistuksen säilyminen vesihuoltolaitoksissa (Maa- ja metsätalousministeriö, 2026). Uudistus toimeenpanee samalla ”Vesi on meidän” -kansalaisaloitteeseen perustuvaa lakia ja asetusta, joiden mukaisesti julkisomisteiset vesihuoltotoiminnot ja vesihuolto-omaisuus säilytetään kuntien omistuksessa.

Kunnille säädetty myyntikielto koskee kuntien omistamia vesihuoltolaitoksia, tukkuvesihuoltolaitoksia ja vesihuolto-omaisuutta ja omistusta voidaan luovuttaa vain toiselle kunnalle tai kunnan omistamalle vesihuoltolaitokselle (Kuntaliitto 2026, Maa- ja metsätalousministeriö 2026). Uusia vesihuoltolaitoksia voidaan puolestaan perustaa vain kunnan omistukseen tai asiakasomisteisina vesihuolto-osuuskuntina. Samalla laki vahvistaa ennakoivaa suunnittelua: kuntien tulee laatia vesihuoltosuunnitelma vuoden 2027 loppuun mennessä, varautumissuunnitelmat on laadittava vuoden 2029 loppuun mennessä ja verkostotiedot on saatettava koneluettavaan paikkatietomuotoon vuoden 2030 loppuun mennessä. Kuntien tulee myös huolehtia vesiosuuskuntien varautumissuunnitelmien valmistumisesta. Uudistus vahvistaa siten vesihuollon kriittisen infrastruktuurin julkista tai asiakasomisteista ohjausta, pitkäjänteistä investointipolitiikkaa ja häiriötilanteisiin varautumista.

Liian halpaa vettä?

Vesihuollon rakenteellinen haaste Suomessa liittyy infrastruktuurin ikääntymiseen ja korjausvelan kasvuun. Ylen haastattelema maa- ja metsätalousministeriön neuvotteleva virkamies Reetta Kuronen arvioi, että vesi on Suomessa paikoin jopa “kestämättömän halpaa”, koska hintoihin ei ole monin paikoin sisällytetty tarvittavia investointeja (Pantsu, 2026). Vesijohtoverkostojen korjaukseen kohdistettava budjetti pitäisi kaksinkertaistaa nykyisestä noin 400 miljoonasta eurosta vuodessa. Tämä rakenteellinen investointivaje heikentää järjestelmän toimintavarmuutta ja kasvattaa tulevien hinnankorotusten painetta.

Suomen ympäristökeskuksen (2026) mukaan raakaveden hankinta muodostaa vain häviävän pienen osan vesihuollon kustannuksista, kun taas huomattava osa menoista syntyy veden käsittelystä, jakelusta, viemäröinnistä, jäteveden puhdistuksesta sekä verkostojen ylläpidosta ja uusimisesta. Samassa katsauksessa todetaan, että riittämättömät maksut johtavat saneerausten lykkäämiseen, mikä kasvattaa pitkän aikavälin kustannuksia ja heikentää toimintavarmuutta. Vesihuollon talouskysymys liittyy siten ennen

kaikkea infrastruktuurin ylläpitoon eikä raakaveden saatavuuteen.

Läntisen Suomen vesihuollon kehitystä tarkasteleva ELY-keskusten raportti (2021) tukee samaa näkökulmaa. Raportin mukaan vesimaksuihin tulee sisältyä kuutiota kohden keskimäärin noin 1,8 euroa korvausinvestointeja varten, ja suurimmat kustannuserät kohdistuvat verkostojen saneeraukseen. Raportissa todetaan myös, että monella laitoksella vesihuollosta perittävät maksut eivät noudata vesihuoltolain henkeä, maksujen muodostamisperiaatteita tulisi tarkistaa ja vesihuolto-omaisuuden ylläpitoon olisi panostettava nykyistä enemmän. Alueellinen investointivaje on siis tunnistettu jo ennen lain uudistusta, ja nyt säädöspohja ohjaa aiempaa selvemmin sen korjaamiseen.

Pienille toimijoille resilienssin vahvistaminen on elinehto

Pienille vesiosuuskunnille kysymys on erityisen haastava. Osuuskuntien kirjo on laaja: Osa toimijoista puhdistaa käyttöveden oman vesilaitoksen kautta, toiset puolestaan ostavat käyttöveden esimerkiksi kaupungin vesilaitokselta tai alueelliselta tukkuvesiyhtiöltä. Vesiosuuskunnissa vesi on kuitenkin keskimäärin edullisinta, koska henkilöstöä on vähän ja kustannuksia voidaan hallita esimerkiksi ostopalveluilla ja vesiosuuskunnat luonnollisesti pyrkivät tarjoamaan osakkailleen vettä mahdollisimman edullisesti (Pantsu, 2026). Samaan aikaan juuri pienillä toimijoilla investointien lykkäämisen riski on suuri, jos maksutaso ei kata saneeraustarvetta. Tällöin hinnat voivat pysyä pitkään matalina, mutta korjausvelan kasvaessa myöhempi korotuspaine muuttuu jyrkemmäksi. Vesihuollon taloudellinen kestävyyden onkin perustuttava ennakoivaan hinnoitteluun.

Tulevaisuuden riskit liittyvät infrastruktuurin ikääntymisen lisäksi ilmastonmuutokseen ja väestökehitykseen (Vesi.fi, i.a.). Vesihuoltosuunnitelmassa on huomioitava toimintaympäristön muutokset, kuten väestön harveneminen ja ilmastonmuutos. Etelä-Pohjanmaan ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelmassa puolestaan todetaan, että maatalouden ja ruokaketjun sopeutuminen on maakunnassa erityisen tärkeää, koska muuttuvat ilmasto-olosuhteet ja sään ääri-ilmiöt vaikuttavat suoraan viljelyyn ja eläinten hyvinvointiin (Etelä-Pohjanmaan liitto, 2025). Vesihuoltojärjestelmien on kyettävä vastaamaan samanaikaisesti kuivuusjaksoihin, rankkasateisiin, tulvariskeihin, raakaveden laadun muutoksiin ja kulutusrakenteen muutoksiin. Tämä edellyttää ennakoivaa suunnittelua, riskinarviointia ja investointeja, jotka ulottuvat yksittäisiä korjaustoimia pidemmälle.

Vesihuollon resilienssi perustuu investointeja mahdollistavaan veden hinnoitteluun ja alueelliset riskit tunnistavaan suunniteluun. Omaisuudenhallinta, varautuminen, ilmastonmuutokseen sopeutuminen, turvallisuus, ympäristötoimet ja elinkeinoelämän tarpeet on tasapainotettava kestäväksi kokonaisuudeksi. Suomessa vettä on vielä saatavilla runsaasti, mutta toimintavarma vesihuolto edellyttää pitkäjänteistä rahoitusta, ajantasaista sääntelyä ja paikalliset haavoittuvuudet tunnistavaa kehittämistä (Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset, 2021; Kuntaliitto, 2026; Maa- ja metsätalousministeriö, 2026).

Artikkeli on kirjoitettu osana Resilience in Action for South Ostrobothnia (REACTS) -hanketta.
REACTS-hanke on saanut rahoitusta Euroopan unionin Horisontti Eurooppa -tutkimus- ja innovaatio-

*ohjelman Pathways2Resilience-hankkeelta avustussopimuksen nro 101093942 nojalla. Euroopan komissio ei ole vastuussa siitä, miten hankkeen sisältämiä tietoja käytetään.***Anu Palomäki**
Senior Project Manager, hankesalkkuvastaava, Muutoskykyiset maatalous- ja energiaratkaisut -tutkimusryhmä
SEAMK

Merja Saari
Laboratorioinsinööri
SEAMK

Lotta Haapala
Projektipäällikkö, Kestävät ruokaratkaisut -tiimi
SEAMK

Lähteet

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset. (2021). *Läntisen Suomen vesihuollon kehitys ja nykytilanne*. Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/181618/Raportteja_33_2021_Vesihuollon%20nykytilanne%20ja%20kehitys%20L%C3%A4ntisess%C3%A4%20Suomessa.pdf

Etelä-Pohjanmaan liitto. (2025). *Etelä-Pohjanmaan ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelma*. https://epliitto.fi/wp-content/uploads/2025/05/B_132_Etela_Pohjanmaan_ilmastonmuutokseen_sopeutumissuunnitelma.pdf

Etelä-Pohjanmaan liitto. (2026). *ALKE-tilannekuva 2026*. https://epliitto.fi/wp-content/uploads/2026/01/ALKE-tilannekuva-2026.pdf

Karlström, N., Könönen, O., Lindroos, S., & Petäjä-Ronkainen, A. (2021). *Etelä-Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan ja Pohjanmaan vesihuollon nykytilanne 2019: Läntisen Suomen vesihuoltostrategia 2050*. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset. https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/181783/Raportteja_40_2021_EPO%20KPO%20POH%20vesihuollon%20nykytilanne%202019.pdf?isAllowed=y&sequence=5

Kuntaliitto. (2026). *Uudistettu vesihuoltolaki tuli voimaan 1.1.2026*. https://www.kuntaliitto.fi/yleiskirjeet/2026/uudistettu-vesihuoltolaki-tuli-voimaan-112026

Maa- ja metsätalousministeriö. (2026). *Vesihuoltolain uudistus*. https://mmm.fi/vesihuoltouudistus/vesihuoltolaki

Pantsu, P. (2026). *Vesi on Suomessa liian halpaa, sanoo ministeriö: maksuihin voi tulla isojakin korotuksia.* Yle. https://yle.fi/a/74-20219280

Suomen ympäristökeskus. (2026). *Halpa vesi tulee liian kalliiksi*. Vesi.fi. https://www.vesi.fi/halpa-vesi-tulee-liian-kalliiksi/

Vesi.fi. (i.a.). *Kunnan vesihuoltosuunnitelma – ohje kunnille*. https://vesi.fi/aineistopankki/kunnan-vesihuoltosuunnitelma-ohje-kunnille/